

УДК 81'373.2: 81'371

Г. П. Лукаш

*професор кафедри української філології і культури
Донецького національного університету (м. Вінниця)
e-mail: g.lukash@yandex.ua*

АКТИВІЗАЦІЯ АРХЕТИПОВОЇ ПАРАДИГМИ В СУЧАСНІЙ КОНОТОНІМІЇ

У статті розглянуто деякі теоретичні аспекти функціонування архетипів у вимірах онімної реальності, простежено основні прийоми функціонування першообразів у конотонімії, подано приклади бінарного архетипу, досліджено практику введення архетипових мотивів та міфологічних образів у сучасний текст, а також певні передумови актуалізації проєкцій архетипів, особливості апелювання до кодів культурної пам'яті людства.

Ключові слова: архетип, архетиповий мотив, архетипова парадигма, першообраз, конотонім, конотонімікон, культурна сфера.

Протягом усієї історії людство постійно зверталося до своєї міфологічної спадщини, намагаючись знайти вічні символи десь у глибинах міфологічного світосприйняття. Переходячи з одного століття в інше, архаїчні стереотипи насичувалися новим значенням, трансформуючи культурні тексти, реконструюючи універсальні міфопоетичні та метафоричні структури. Архетипами як інваріантами міфів та фольклору різних культур цікавилися мислителі та філософи задовго до юнгівської теорії. Слово «архетип» трапляється у Філона Іудея по відношенню до образу бога в людині. Платон називав первинний світ ідей світом вічних праобразів. У середньовічній схоластиці — це природний образ, закарбований у розумі; в Августина Блаженного — споконвічний образ, що лежить в основі людського пізнання. У науці зацікавленість архетиповими домінантами виявилася у працях широкого кола мислителів — Фоми Аквінського, Вільгельма Оккама, К. Метца, Р. Барта, Ж. Делеза, Ф. Гваттари, Ф. Ніцше, М. Гейдеггера, М. Еліаде; архетипові риси персонажів у фольклорі та в літературних сюжетах досліджували О. Афанасьєв, О. Веселовський, К. Леві-Стросс, Є. Мелетинський, М. Бахтін, Ю. Лотман, В. Пропп, П. Флоренський, О. Фрейденберг, інші західноєвропей-

ські та вітчизняні представники гуманітарного знання [4, с. 205.]. Архетиповий (архетипний, архетипічний) аналіз як метод дослідження розширив поле свого застосування завдяки роботам С. Аверінцева, М. Бодкіна, Н. Зборовської, Вяч. Іванова, І. Смирнова, В. Топорова, Н. Фрая та ін.

Актуальність теми статті обумовлена доцільністю використання архетипового методу для аналізу семантичного розширення онімного значення; відсутністю досліджень, присвячених вивченню функціонування архетипової парадигми в ономапоетології; пошуком нових шляхів і методологічних прийомів для продовження досліджень конотоніміки.

Мета статті полягає у виявленні парадигми статичних «образів світу» в системі конотонімії через матричну структуру юнгівської теорії архетипів, а також у визначенні способів і прийомів реалізації архетипів у процесі появи і становленні нового онімного значення.

Досягнення зазначеної мети передбачає необхідність розв'язання конкретних **завдань**: визначити закономірності та своєрідність функціонування архетипової парадигми у виникненні нових культурних смислів конотонімів; розглянути доцільність реконструкції архетипового значення на онімному матеріалі й залучити архетип для його інтерпретації; показати роль архетипів як ціннісної константи української та світової конотонімії.

Об'єктом дослідження є сучасний конотонімікон як сукупність об'єктів онімної лексики. **Предмет** дослідження — різні способи і прийоми реалізації архетипів у поетиці конотонімів. Аналіз архетипового шару конотонімії проведено крізь призму першообразів Героя, Тіні, Аніми/Анімусу, Мудрого Старця.

Архетипи за К.-Г. Юнгом — уроджені психічні структури, спогади, образи фантазії, які властиві людській спільноті і становлять основу колективного несвідомого [11, с. 15]. Вони спонукають людей сприймати, переживати і реагувати на події певним чином. Архетипове (архетипне, архетипічне) сьогодні розуміють як механізм, функція якого полягає в породженні нових культурних смислів [1, с. 6]. Тоді ідеологія постає як сукупність орієнтирів, які встановлюють ціннісний вибір суспільства в конкретній історичній ситуації, а міфологія структурує дискурс, перетворюючи його на статичну систему «образів світу». К. - Г. Юнг у різних працях виділяє такі основні архетипи:

Тінь, Герой, Мати, Аніма, Анімус, Дитя, Мудрий Старець, Его, Персона, Самість. Останній термін Юнг включає у глосарій лише 1960 року. У термінології Юнга поняття «Самість» означає центральний архетип, першообраз єдності і впорядкованої цілісності, центр і мету індивідуації, тобто становлення особистості, її інтеграції «за образом і принципом Бога в людині» [10, с. 47].

Мотив Героя простежується у міфологіях усіх народів. Конотонімія підтверджує його універсальність. Пригадаймо імена Героїв — від самого *Адама* як мужнього представника чоловічого роду, біблійних героїв *Давида*, *Голіафа*; героїв античності *Геракла*, *Алкида* (*Алцида*), *Ахілла*; наших давніх богатирів *Добрини Никитича*, *Альоші Поповича*, *Іллі Муромця*, *Дюка Степановича* до непереможних супергероїв *Рембо*, *кіборга-Термінатора*, *Бруса Лі* (інший конотонімний варіант — *брус-лі*). Імена Героїв продовжують жити власним життям, проектуючись на сучасників. Герої вражають божественною красою: від античних — *Аполлон* — до більш сучасних — *Ален Делон*, *Бельмондо*; *Шварцнеггер* ('красень з накачаними м'язами'); репрезентують майстрів своєї справи: *Айболит* (*Айболить*, *Ойболить*) — 'добрий лікар' (наприклад: *Чому зарубіжні айболіти кращі?* — ТСН, 22.12.2008); *Конперфільд* (*Конперфілд*) — 'маг і чарівник'; *Самоделькін* — 'майстер'; називають людину за певними здібностями: *Демосфен* — 'оратор'; *Аристотель* — 'мудрець'; *Кулібін* — 'винахідник'; *Мікеланджело* — 'митець, скульптор'; *Мольєр* — 'драматург', *Моцарт*, *Бетховен* — 'композитор', 'музикант'. Такі імена ми називаємо конотонімами (КО), іменами образної номінації. Останні з наведених конотонімів найчастіше виникають для підтвердження феномену мистецького таланту, що характеризує інший край. Так, українським *Мольєром* був названий Марко Кропивницький; козацьким *Кромвелем* — Богдан Хмельницький; українським *Мікеланджело* — Іван-Георгій Пінзель, *Мойсеєм українського духу* — Іван Франко. Або: *У центрі уваги, безумовно, був український Геракл Дмитро Халаджи* (Україна молода, 01.03.2006).

У разі набуття архетипом негативного змісту Герой може стати Антитигероєм, Тінню. Конотонімія багата на такі приклади. Так, Гераклу в українській конотонімії відповідає *геракакл* — 'хлюпик, дрібненький чоловічок' (діал., південь України). Форма імені могла виникнути внаслідок фонетичного засвоєння грецизму із важким для вимови звукосполученням *-кл-*.

Є добрий доктор *Айболить* і є антагоніст *Менгеле* — ‘лікар, що ставить нелюдські експерименти’: *Розвідка донесла про появу в ДНР «лікаря Менгеле»* (Донецькі новини, 13.03.2015). (Йозеф Менгеле — головний лікар концтабору «Освенцим»); є *Франкенштейн* — від імені Віктора Франкенштейна — головної дійової особи роману Мері Шеллі «Франкенштейн, або Сучасний Прометей» — ‘лікар-експериментатор’, ‘той, хто створює потвор чи потворні явища’: *Це невиліковна хвороба, вірус якої вигадав злий геній, український Франкенштейн Леонід Кучма* (про прослуховування підлеглих) (Українська правда, 01.11.2002). Є красені й мудреці, а є також: *Крюгер* — ‘потворна людина’, ‘злочинець, злодій’; *Чикатило* — ‘убивця’, ‘злочинець’, *Азеф* — ‘провокактор’, *Остан Бендер* — ‘шахрай’, *Бенкендорф* — ‘шпигун, таємний наглядач’; *Валлендрод* — ‘зрадник’. Є Герой-романтик (*Дон Кіхот*, *Чарльз Гарольд*) і вірні нерозлучні пари (*Іван-і-Марічка*, *Іван-та-Ганна*, *Семен та Одарочка*, *Дафнія та Хлоя*, *Ромео і Джульєтта*), а є *Альфонс* (‘бабій’, ‘чоловік, що перебуває на утриманні жінки’), *Дон Жуан* (‘гульгтяй’), *Ванька Ветров* (‘бабій’, ‘гульгтяй’).

Домінантний мотив диполя «Герой — Тінь» органічно вписується у схеми архетипів, де Герой виступає певною соціальною «Маскою» — Персоною (у термінах К. Г. Юнга) [4, с. 211]. За нашими спостереженнями, це імена *Аль Пачино* — ‘злодій’ (за аналогією до зіграного артистом кіноперсонажа), *П’єрро* — ‘сумна постать’, *Фантомас* — ‘злодій’, ‘потвора’, *маски-шоу* — ‘клоуни, сміхачі’.

Архаїчним антиподом Героя слугує і Трикстер — спритник, шахрай. Термін уведений до наукового вжитку американським антропологом Полом Радіном, що вперше дослідив архетип трикстера [7, с. 25]. До конотонічних трикстерів віднесемо відомі імена *Остана Бендера*, *барона Мюнгаузена*, *козака Мамаю*, *Санчо Панси*, *Швейка*, *Швондера*. Трикстера Юнг визначає як «колективний образ Тіні, суму усіх найнижчих рис характеру людей. Він — передвісник Спасителя і, подібно до нього, бог, людина і тварина разом. Він у той самий час недолюдина і надлюдина, чия найзухваліша характеристика — несвідомість. Завдяки їй він відсторонений від своїх (вочевидь людських) співбратів, які показують, що він впав нижче рівня їх свідомості» [9]. Наведені конотоніми називають саме таких людей — зухвалих крутіїв, плутяг.

Досліджуючи архетипи кіноіндустрії, І. Зубавіна відзначає, що подібно до того, як необхідність існування дуала у парі «Герой — Тінь»

(культурний герой і трикстер) обумовлена бажанням самоствердження, за законами взаємного доповнення функціонує парний архетип «Аніма — Анімус». Його суттю є потенціал фемінності, притаманний чоловікові, та маскуліне начало, властиве жінці [4, с. 213]. Знаходимо такі зразки в конотонімії: *Зоя Космодем'янська* — ‘вперта людина, яка не видає таємниць’; *Кассандра* — ‘пророчиця’; *міс Марпл* — ‘детектив’; *Шехерезада* — ‘оповідач’; *язиката Хвеська* — ‘балакуча людина’; *Шумахер* — ‘водій-любитель перевищувати швидкість’. Ці конотоніми слугують на позначення осіб як чоловічої, так і жіночої статі. Своєрідним втіленням формули протистояння «Аніма — Анімус» можна назвати бінарні конотоніми *Одарка і Карась* — ‘сімейна пара, що свариться’: *Адже всім відомо, що українська жінка — це Одарка, якій потрібна влада як не над своїм Карасем, то хоча б над чужими чоловіками* (Грабовська І. Українська жінка й політика: реальність і проблеми). Значення ‘політична сварка’ в їхній семемній структурі виникла із появою на політичній арені жінки-політика Юлії Тимошенко: *Ніхто не почує політичних сварок по-сімейному «Одарка і Карась»* (ПерсоналПлюс, 16–22 жовтня 2008 р.).

Імена архетипового диполя «Аніма — Анімус» збагачуються різними смислами чоловічого та жіночого, утворюючи цілу галерею чоловічих та жіночих онімних образів. Так, для втілень чоловічого начала характерні функціональні іпостасі Воїна (*Ілля Муромець, кіборг-Термінатор, Юрій-зміборець, Сірко*), Захисника (*Довбуш, Кармелюк, Робін Гуд*), Силача (*Антей, Голяф, Піддубний, Жаботинський*), Філософа (*Сковорода, Цицерон*), Художника (*Рембрант, Малевич*), Мандрівника (*Одісей, Колумб, Магеллан*), Мисливця (*Мюнгаузен*), Блазня (*Пат і Паташон*), Лідера (*Мойсей, Калниш*), Ченця (*Франциск Ассизький*) та соціальні ролі: Коханця (*Казанова, Ладон, Дон Жуан, Ловелас, Селадон, Борах*), Чоловіка (*Адам*), Товариша (*Санчо Панса*); Мудреця (*Піфагор, Сократ, Ньютон*). До першообразу Мудрого старця можна віднести також КО на позначення літописця (*Нестор, Самовидець, Аркас*), активність яких засвідчена в українському конотоніміконі. Архетип Мудрого старця несподівано виявився в імені *Діда Панаса* (популярного ведучого дитячої телепередачі «На добраніч, діти», заслуженого артиста України П. Ю. Весклярова), поєднуючись із конотемами ‘оповідач’, ‘казкар’ і ‘брехун’. І Дідом Панасом стали називати і представників вищої влади, і служителів меншого масштабу, які

дозволяли собі кривити душею і брехати перед народом. Мислитель, мудрець — за словами Піфагора, приходять у світ не для того, щоб змагатися і торгувати, а для того, щоб дивитися і міркувати. Образ мудреця, мислителя, що втілював традиції роду і його історичну пам'ять, завжди мав у народі авторитет. Саме таким побачили українці свого Діда Панаса.

Серед чоловічих конотонімів практично не розвинулася класична конотема 'батько' (за нашим матеріалом, певною мірою вона проявилася лише у квазіотцтві *Ббтькович — Іван Батькович, Змія Батьківна*, а також у сполученні на позначення грошової купюри номіналом п'ять гривень через зображення Богдана Хмельницького на ній — *Батько Хмель*). Натомість поширеною в чоловічих конотонімах стала конотема 'патріот'. Це переважно історичні імена: *Мазепа, Чорновіл, Бандера, Богун*, навіть *Шевченко*, хоча в інших конотоніміконах подібні прецедентні імена мають лише одну конотему — 'національний поет' (*Пушкін, Міцкевич, Омар Хайям*). Отже, в українському конотоніміконі конотема 'патріот' постала настільки сильною, що поширилася на ім'я з іншою потужною конотемою — 'національний поет'.

Життєві сценарії жіночого начала відсилають до таких архетипів, як Дружина — хранителька вогнища (КО *Пенелопа, Сіта*, а КО *Лада*, засвідчує В. Жайворонок, вживається в мові як синонім до слів 'вірна дружина', 'любка', у чол. варіанті *Ладо* — 'вірний чоловік', 'коханий' [2, с. 344]), Спокусниця (*Клеопатра, сестра з Остра, Ліліт*, пор.: *Кожен чоловік, крім своєї домашньої Єви, має в уяві свою недосяжну Ліліт* (Костенко Л. Записки українського самашедшого), Воїтелька (*Есфір* — 'єврейка, що йде на самопожертву'; *Жанна д'Арк* — 'героїня, патріотка', *Юдіф* — 'героїня'), Відьма (*Солоха, Конотопська відьма*); загадкова Красуня (*Джоконда, Артеміда, Афродіта, Ассоль, Офелія* — імена, що класично вписуються в парадигму юнгівських стереотипів. До речі, трикстером конотонімних жіночих образів у цій парадигмі слугує ім'я лялькової красуні *Барбі* — 'білява красуня'). Список жіночих образів базується на архетипі Матері. На відміну від архетипових диполів «Аніма — Анімус» (Душа і Дух, Ерос і Логос), «Немовля — Старець» (початок та кінець, необізнаність та мудрість), архетип Матері (*Берегиня, мати Тереза*) постає монополярно.

Архетип досягає свідомості не прямо, а лише опосередковано, у символічній формі. Тому образно-метафорична мова конотонімів

вдало передає типологічну схему архетипіки сучасної реальності. І. Зварич, пояснюючи звернення людини до першопочатків, пише: «Потреба у творенні або відтворенні міфу — потреба в гармонійному самовідчутті, потреба, яка на архетипному рівні є базовою складовою частиною сучасної свідомості людини» [3, с. 18].

Звертаючись до сучасності, відзначимо, що культурна самосвідомість демонструє сьогодні зміну інтенцій мислителя, який вже шукає не істину всесвіту, а сюжет для його побудови — як культурний код, придатний для обігрування. Він знаходить свою реалізацію в архетипових ситуаціях і подієвих конотонімах (колізія людини і долі, ініціація, «відродження», «порятунок через страждання»); архетипових мотивах (архетип сезонності, дому), у функціональній ролі античних ремінісценцій, латентній семантиці конотонімів.

Зупинимось на архетипових мотивах дому. Німецький філософ Мартін Гайдеггер стверджував, що кожна нація орієнтована на три архетипи: дім, поле, храм. Архетипові доміанти простору української конотонімії відповідають сфері національного архетипу. Так, сферу «своє» / «чуже» окреслюють географічні конотоніми архетипового диполя *Ойкумена* ('окультурена земля'), *Палестина* ('рідна країна'), *Пальміра* ('красива земля') / *Африка* ('далека земля'), *Єгипет* ('чужа земля', 'неправославна територія') тощо. За бінарним принципом традиційно розподіляються конотативні топоніми «святие» / «грішне»: *Єрусалим, Сіон, Йордань, Едем, Ельдорадо, Софія (Софійський собор), Почаїв, Святогори / Дике поле* ('часи волі і вільного простору'), *Візантія* ('політика зради, інтриганства'), *Переяслав* ('політика нехтування національними інтересами на користь Росії'), *Печерські пагорби* ('квартал влади', 'депутати, політики').

Є конотоніми на позначення кордону, межі: *Босфор, Рубікон, хутір Михайлівський*. Щодо семантики КО *хутір Михайлівський* О. Тараненко пише: «Конотативний діапазон такого символічного значення коливається від значення просто українсько-російського кордону до ширшого значення демаркаційної лінії між Україною і Росією як центром колишньої імперії, що й тепер розцінюють у відповідних колах українського суспільства як основну загрозу для демократії в Україні, її вільного культурно-мовного розвитку й самого факту її державного існування (несхвальна конотація <...> з'являється в цих випадках як відбиття несхвального сприйняття такої — справжньої чи уявної в

різних випадках — політики Росії щодо України або орієнтації певних кіл українського суспільства, як і давніше, на Росію)» [6, с. 31].

Семіотична спрямованість та культурно-світоглядна визначеність дому вміщує у своїй структурі і символ народу, національного осердя. В українському топонімічному конотоніміконі ясно звучить туга за минулими перемогами і засторога від історичних помилок: *Сандор-мох*, *Батурич* — ‘національна трагедія’, *Базар* — ‘поразка’, *Коліма*, *Сибір* — ‘місце заслання’, *Берестечко* — ‘людська трагедія’, *Жовті Води*, *Конотоп* — ‘перемога’, *Бабин Яр*, *Чорнобиль* — ‘нищення, катастрофа, лихо, біда’.

Дім людини — це архетип її внутрішнього світу. К.-Г. Юнг в архетип дому вкладав властивість психіки сприймати будь-яке житло як образ живої свідомості. Дослідники підтверджують, що саме тому на нас гнітюче враження справляють зруйновані оселі, адже в людині закладено механізм боротьби з хаосом, постійна необхідність до упорядкування всього довкілля [8, с. 123].

Імена, що стали загальновідомими (прецедентними), оскільки вони спираються на традиційні архетипові мотиви, так само можуть повторюватись, набуваючи нових конотем, але зберігаючи свою архетипову константу. Отже, світ архетипів є світом динамічних змін. На кожному новому шаблі історії піднімаються тільки ті пласти смислів та образів, які відповідають розумінню їх людьми певного періоду та є визначальними. Так, сьогодні йдеться про «двосвіття», зіставлення двох «дійсностей» в Україні. З одного боку — «замкнений» простір, що поглинає людей. Там іде війна. З іншого — світ «відкритого» мирного простору, домівок, спогадів, мрій, фантазій — це традиційне архетипове зіставлення «космосу» і «хаосу». «Свій», освоєний світ обмежується простором життя дому. Світ «чужий» має ворожу семантику, є небезпечним, несе «інше» світовідчуження. І окупований Донбас, і Росію сьогодні все частіше називають *Мордором*. Це країна, яка існувала у вигаданому світі Середзем’я Джона Р. Р. Толкіна. У нашому конотоніміконі це — територія, де править чорний кримінал. *Регіон стрімко перетворюється на кримінальний Мордор, де правлять бал убивці й мародери під російськими триколорами й прапорами «Донецької народної республіки» та «Луганської народної республіки»* (Українська правда, 11.05.2014).

Висновки. У сучасній конотонімії простежується процес актуалізації парадигми архетипів як своєрідної матриці для наступних утво-

рень онімної картини світу. Наповнюючись конкретним змістом, конотоніми виявляють одну із багатьох можливих конотем, транслюючи архетипові мотиви та образи. Вивчення проєкцій архетипу доводить, що архетипова база становить основу будь-яких культурних стратегій. Вона успішно корелює із культурною парадигмою своєї епохи. Чим ближчі образи до архетипів, тим вони популярніші.

Перспективи подальшого дослідження полягають у спробах розширити архетипові домінанти конотонімії, детальніше проаналізувати ситуації і мотиви архетипіки гендерних конотонімів.

Список використаної літератури

1. Дербеньова Л. В.. Архетипна парадигма в російській реалістичній літературі другої половини XIX століття. : автореф дис... д-ра филол. наук: спец. 10.01.02. — Дніпропетровськ, 2008. — 26 с.
2. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / В. В. Жайворонок. — К. : Довіра, 2006. — 703 с.
3. Зварич І. Міф у генезі художнього мислення [монографія] / Ігор Зварич. — Чернівці : Золоті литаври, 2002. — 236 с.
4. Зубавіна І. Кіноекран як сфера репрезентації архетипових мотивів та міфологічних образів / Ірина Зубавіна // Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки (Мистецькі обрії) : зб. наук. пр. / Ін-т пробл. сучас. мистец. НАМ України. — К., 2008. — № 10. — С. 205–219.
5. Зубавіна І. Трансформація біблійних міфологем в українському кіно // Кіно — Театр. — 1996. — № 6. — С. 23–26.
6. Тараненко О. О. На теми сучасного українського ономастикону: тенденції конотативних нашарувань / О. О. Тараненко // Мовознавство. — 2010. — № 1. — С. 14–36.
7. Штильман М. Трикстер, герой, его тень и ее заслуги // Полилог: Философия. Культурология. Трикстер: Альманах Харьковской гос. акад. культуры. — 2006. — Вып. 1. — С. 24–31.
8. Элиаде М. Миф о вечном возвращении. Архетипы и повторяемости / Мирча Элиаде. — СПб. : Алетей, 1998. — 249 с.
9. Юнг К. О психологии образа трикстера [электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.jungland.ru/node/1594>.
10. Юнг К.-Г. Душа и миф: шесть архетипов / К.-Г. Юнг. — К. : Порт Роял, 1997. — 384 с.
11. Юнг К. Г. Структура психики и архетипы / К. Г. Юнг; пер. с нем. Т. А. Ребеко. — М. : Академический проект, 2009. — 303 с.

Лукаш Г. П.

*профессор кафедры украинской филологии и культуры
Донецкого национального университета (г. Винница)
e-mail: g.lukash@yandex.ua*

АКТИВИЗАЦИЯ АРХЕТИПНОЙ ПАРАДИГМЫ В СОВРЕМЕННОЙ КОННОТОНИМИИ

Резюме

В статье рассмотрены некоторые теоретические аспекты функционирования архетипов в измерениях онимной реальности, прослежены основные приемы функционирования первообраза в коннотонимии, представлены примеры бинарного архетипа, исследована практика введения архетипических мотивов и мифологических образов в современный текст, а также определены предпосылки актуализации проекций архетипов коннотонимов, особенности апелляции к кодам культурной памяти человечества.

***Ключевые слова:** архетип, архетипический мотив, архетипическая парадигма, первообраз, коннотоним, коннотонимикон, культурная сфера.*

Lukash G. P.

*Professor of the Department of Ukrainian Philology and Culture
Donetsk National University (Vinnitsa)
e-mail: g.lukash@yandex.ua*

ACTIVATION ARCHETYPAL PARADIGM IN MODERN CONNOTONOMY

Abstract

Relevance. *The research of archetypal paradigm connotonomy is an actual problem of modern linguistics. Actuality due expediency article using the archetypal method for the analysis of semantic extension value; finding new ways and methodological approaches for further research connotonomy.*

Purpose. *The purpose of the article is to identify the paradigm static «images of the world» in the system of the connotomy through the matrix structure Jung's theory of archetypes and to identify ways and methods of implementation of archetypes in the emergence and formation of a new meaning of proper name.*

Tasks. *The purpose raises the following tasks: to identify patterns and uniqueness of functioning archetypal paradigm in the emergence of new cultural meanings of connotomy; to consider the feasibility of reconstruction archetypal meaning to material of proper name and bring the archetype for its interpretation; show the role of archetypes as the constant value of Ukrainian and world connotomy.*

Conclusion. *In modern connotomy traced the process of updating paradigm archetypes as a kind of matrix for these demonstrate picture of proper name of the world. Filled with specific content connotomy find one of the many possible con-*

notem, broadcasting archetype motives and images. Study projections archetype proves that archetypal framework is the basis of any cultural strategies. She successfully correlated with cultural paradigm of his era.

Perspective. *Prospects for further research is to try to extend the dominant archetype connotonymy, more detailed analysis of the situation and motives archetypiky gender connotonymy.*

Annotation. *The article examines some theoretical aspects of archetypes in measurements reality of proper name, traced the basic techniques in connotonymy, functioning prototype, found examples of binary archetype, investigated practice introduction archetypal reasons and mythological images in the current text, as well as certain preconditions updating projections of the archetypes, especially the appeal to codes cultural memory of mankind.*

Key words: *archetype, archetypal reasons, archetypal paradigm, the prototype, connotonym, connotonymy, sphere of culture.*

Надійшла до редакції 22.05.2015

УДК 81'373.6+21

В. В. Лучик

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри загального і слов'янського мовознавства
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
e-mail: vluchyk@meta.ua*

З ДОСВІДУ УКЛАДАННЯ «ЕТИМОЛОГІЧНОГО СЛОВНИКА ТОПОНІМІВ УКРАЇНИ»

«Етимологічний словник топонімів України», який побачив світ наприкінці 2014 року, став наслідком багаторічних ономастичних досліджень автора і пояснює походження найвідоміших власних географічних назв країни. Досвід його укладання, апробація матеріалів і відгуки фахівців свідчать про Словник як помітну подію і якісний продукт у вітчизняній ономастиці. Водночас виявлено резерви вдосконалення Словника внаслідок оптимізації його реєстру, уточнення та посилення аргументації окремих етимологій, урахування найновіших історичних свідчень про деякі географічні об'єкти та їхні назви тощо.

Ключові слова: *етимологія, словник, етимологічний, топонім, походження, апелятив, власна назва.*